

LEREN IS LICHAMELIJK

Reflectiemoment in team

Pedagogische studiedag FOPEM

In dit boekje vinden jullie werkvormen en opdrachten om de dag te evalueren, te reflecteren over wat jullie bijleerden en als team te onderzoeken hoe het geleerde in de schoolcontext kan ingebed worden.

We raden jullie aan om, indien jullie niet alle opdrachten kunnen doen tijdens het reflectiemoment, de oefeningen verder te zetten tijdens een teamoverleg op school.

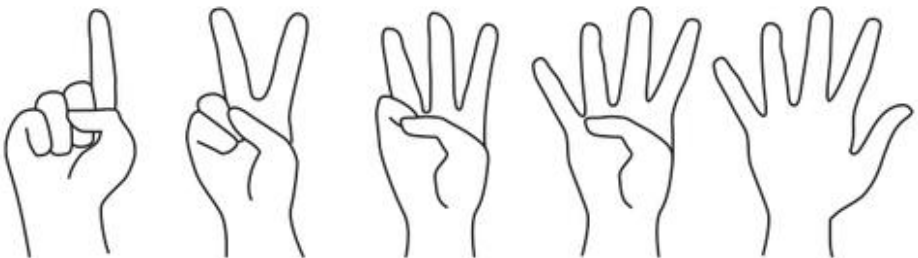
1. EERSTE REACTIE

Een eerste indruk zegt vaak veel. Via een eenvoudige **Fist-to-five-techniek** haal je gestructureerd en snel informatie op. Zo meteen leest iemand de onderstaande stellingen voor.

Per stelling steken de deelnemers 1 tot 5 vingers in de lucht, dit geeft aan in welke mate ze al dan niet akkoord zijn met de stelling. De coördinator stemt ook mee. Noteer per stelling het totaal aantal vingers op het invulblaadje (dit kreeg je apart bij dit boekje).

- **Ik vond de dag over het algemeen leerrijk.**
- **Ik vond de dag over het algemeen goed georganiseerd.**
- **Ik zie hoe ik inhouden van vandaag kan gebruiken in mijn klas.**
- **Ik zie hoe lichamelijk leren wereldoriëntatie kan versterken.**

1 vinger: helemaal niet akkoord, 2 vingers: niet akkoord, 3 vingers: neutraal, 4 vingers: akkoord, 5 vingers: helemaal akkoord

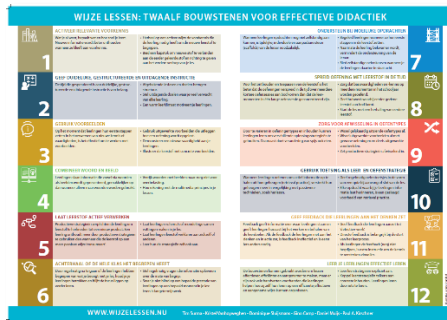

2. EVALUATIE PER DAGDEEL

Flexibele start over *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*

We hebben voor elke deelnemer en school een cadeautje!

- Een one-pager voor elke deelnemer met de twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek, ideaal om in je cahier W.O. te steken of uit te hangen in je klas!
- Een geplastificeerde poster met de twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek die je kan uithangen in het teamlokaal.

Bekijk individueel je one-pager.

Welke bouwstenen kende je al, onder dezelfde of een andere naam/vorm? Welke bouwsteen is nieuw voor jou? Welke bouwsteen wil je binnenkort eens gebruiken in de klas?

Noteer.

Deel met je buur.

Wist je dat... we in deze schijnbaar eenvoudige werkvorm zelf al enkele bouwstenen van effectieve didactiek toepassen? Je activeert eerst je voorkennis en verwerkt daarna actief het geleerde door te delen met een buur.

Vorming in de voormiddag voor de begeleider als mens

De vorming in de voormiddag was een vorming voor jou als mens. De job van leraar is namelijk niet zomaar een beroep maar een *professie*. Dit betekent dat het niet enkel om vaardigheden en kennis draait in de job, maar ook om wie je bent als persoon. Gert Biesta omschrijft het als: *een leraar die een werkbak vol handige trucjes heeft maar niet weet wanneer die in te zetten is een waardeloze leraar*. Of nog: nascholing moet zich niet alleen richten op pedagogische en didactische bijscholing van leraren maar ook op de vorming van leraren tot persoon. Vandaar dus de keuze voor een echt vormingsmoment in de voormiddag waar je hopelijk een connectie voelde met jouw binnenste.

Ga in kleine groepjes staan. Bespreek jullie voormiddag door te focussen op...

- ... je hoofd: *Ik dacht...*
- ... je hart: *Ik vond het leuk/niet leuk om...*
- ... je handen: *Ik deed...*
- ... je buik: *Ik voelde...*

Atelier in de namiddag voor de begeleider als professional

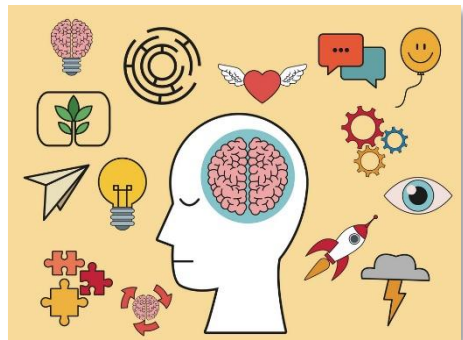
De ateliers in de namiddag richtten zich zoveel mogelijk op het pedagogisch-didactische aspect van de thema's. We vroegen de ateliergevers om aandacht te besteden aan (inter)actieve werkvormen, ruimte te bieden voor verhalen uit de scholen en voldoende tijd te maken voor reflectie. Jullie kozen als team voor verschillende thema's. Het model van **Kirkpatrick** is specifiek ontwikkeld om te evalueren wat het effect is van een vorming of bijscholing.

Vorm groepjes van ongeveer vijf mensen en streef naar zoveel mogelijk variatie aan gevolgde ateliers.

Bespreek samen:

- Wat is je eerste gevoel?
- Hoe zijn jullie kennis, vaardigheden, houding en inzicht gewijzigd?
- Wat ga je anders doen in de klas?
- Welk effect verwacht je bij de leerlingen als je zoiets zou toepassen?
- Wat wil je nog bijleren?

Noteer eventueel.

3. ONZE SCHOOL

In 2015 deed de vakgroep Onderwijskunde van de UGent een onderzoek (in opdracht van het departement Onderwijs) naar de effectiviteit van nascholingen en vormingen. Een belangrijke succesfactor daarin bleek de *collectieve participatie*. Alleen naar een nascholing gaan, boordevol ideeën en voornemens terug naar school komen en al snel terug vervallen in de dagelijkse waslijst aan to-do's: wie herkent dit? Deelnemen als schoolteam verhoogt de kans op implementatie drastisch. We dagen jullie daarom ook graag uit om tijdens dit reflectiemoment te onderzoeken hoe de inhouden van de studiedag jullie schoolwerking kunnen ondersteunen.

Noteer individueel op post-its:

Ik vind dat de inhoud van vandaag goed past bij onze school omdat...

Elke reden noteer je op een nieuwe post-it.

Categoriseer en sorteer met de hele groep de post-its. Welk gedeeld inzicht ontstaat er? Hoe leunt dit aan bij jullie prioriteiten voor dit schooljaar?

4. KORTE EN LANGE TERMIJN

Jullie brachten als groep in kaart hoe het thema van de studiedag past in jullie schoolwerking en jaarplan. We focussen voor deze laatste evaluatie op de individuele begeleider.

KORTE TERMIJN

Noteer voor jezelf een **SMART-doel**. Niets is zo ontmoedigend als doelen stellen voor jezelf en na enige tijd moeten vaststellen dat het je niet lukt om die te bereiken; vergelijk het een beetje met goede voornemens. Door je doel slim of SMART te formuleren reduceer je die kans.

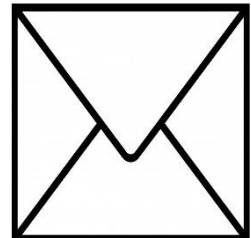
Specifiek	Ik wil het cahier W.O. concretiseren.	Ik wil de cognitieve tijdlijn verbinden met mijn projectwerking.
Meetbaar	Ik wil dat ons team aan de slag kan met het lichamelijk leren.	Ik wil dat teamleden minstens één project bewust aandacht besteden aan lichamelijk leren en zichzelf een cijfer op 10 geven na afloop.
Acceptabel	Ik wil elke teamvergadering een uur besteden aan de implementatie van cahier W.O.	Ik wil met mijn collega's naar de kalender van teamvergaderingen kijken en minstens 2 momenten afspreken om 10 minuten te reflecteren over wereldoriëntatie en de link met lichamelijk leren.
Realistisch	Ik wil op het einde van dit schooljaar alle thema's van de studiedag volledig beheersen.	Ik wil op het einde van dit schooljaar minstens één project afgerond hebben waar ik mijn atelier van de studiedag in verwerkt heb.
Tijdgebonden	Ik wil het cahier W.O. implementeren.	Ik wil tegen de paasvakantie een gesprek met twee collega's over <i>historische tijd</i> in projecten.

LANGE TERMIJN

Een SMART-doel is vaak de eerste stap in een actieplan. Het kan heel krachtig werken om te dromen of te fantaseren waar je pakweg binnen een jaar wil staan. Dit helpt bij het zogenaamde **double loop leren**. Bij een *single loop*-leerproces leer je nieuwe vaardigheden aan die je na enkele tijd vaak achterwege laat omdat het niet gekoppeld is aan de overtuiging dat iets werkt. *Double loop*-leren doet dit wel, de lerende krijgt inzicht in zijn/haar manier van denken en hoe dit gedrag bepaalt.

Schrijf een brief aan jezelf die je pas mag openen volgend schooljaar na de kerstvakantie. Waar wil je staan over een jaar? Welke obstakels zal je tegengekomen zijn? Wie steunde je? Hoe zal je weten of je goed bezig bent?

Kleef je enveloppe dicht, noteer er je naam op en geef de brief af aan je coördinator. De pedagogische begeleidingsdienst stuurt binnen exact een jaar een herinnering om de enveloppe terug te openen. Benieuwd hoe jullie de brief dan zullen ervaren!

5. EN VERDER?

De studiedag *leren is lichamelijk* is een verdieping op het cahier W.O. De onderzoeksvraag ontstond vanuit de cognitieve tijdslijn en ervaringscyclus. Deze studiedag past in een breder plan voor het cahier W.O.:

Met cahiercoaches kan het cahier W.O. zoveel mogelijk in de context van de school geïmplementeerd worden. Scholen zonder cahiercoach die alsnog willen aansluiten kunnen met hun coördinator meekomen naar de regioco op 27 april (west) of 4 mei (oost) voor een spoedcursus waarna ze kunnen aansluiten op de tweede cahiercoach-dag op 14 mei.

Via cahiercoaches krijgt de pedagogische begeleiding ook belangrijke informatie terug rond het cahier W.O. en de nood aan vorming die er hierrond leeft. Je kan dit schooljaar nog deelnemen aan de vorming *Graad in de kijker* (voor begeleiders in 1^e, 2^e en 3^e leerjaar) op 23 april en werkdag *W.O.-onderzoek of werkstuk* op 5 maart als vervolg op de vorige studiedagen over *de ronde* en *de rondenvraag*. Schrijf je in via deze [link](#).

De implementatiegids op de cahierwebsite biedt schoolteams stap-voor-stap oefeningen aan om het cahier W.O. in te vullen en aan te passen aan de unieke schoolcontext. www.cahier-fopem.be

Je kan ook begeleiding op maat aanvragen bij de pedagogische begeleidingsdienst via pbd@fopem.be

MEER INFO OVER DE WERKVORMEN

De evaluatieve werkvormen in dit werkboekje kan je later nog eens gebruiken als coördinator, taal- of cahiercoach, zorgcoördinator, begeleider,... Hier vind je meer informatie:

- **Fist-to-five techniek**

Deze eenvoudige techniek geeft je een snel beeld en dwingt deelnemers of leerlingen om na te denken over wat ze echt willen/denken. Je kan het gebruiken als *check-in* (*Hoe gemotiveerd ben je voor deze opdracht?*) maar ook tussendoor om snel even de temperatuur op te meten (*In welke mate begrijpt iedereen de leerstof tot hiertoe?*). Het wordt ook gebruikt ter evaluatie (*Wat vonden jullie van de opdracht?*) of om te stemmen (*Wat vinden jullie van deze stelling?*). Een alternatief is om de werkvorm te doen met de ogen toe, enkel de vraagsteller ziet zo de antwoorden.

- **Model van Kirkpatrick**

Kirkpatrick ontwikkelde een model om het effect van leeractiviteiten te meten, specifiek voor bijscholingen en trainingen bij volwassenen in het werkveld. Het model bestaat uit vier lagen die opbouwen in een piramide: (1) **tevredenheid** waarbij de eerste reacties bekeken worden. Een aangenaam en tevreden gevoel na een opleiding is belangrijk als randvoorwaarde om te leren, maar betekent niet per se dat een deelnemer het geleerde zal toepassen in het werkveld. Daarom wordt in een tweede laag naar de (2) **verworven kennis** gekeken, soms zelfs met een test of mondelinge ondervraging. Een sterke opleiding heeft echter ook effect op het (3) **gedrag** en de mate waarin de verworven kennis kan toegepast worden, zoals je een praktijkexamen moet doen voor je rijbewijs. Een opleiding is volgens dit model pas ten volle effectief wanneer er een bredere (4) **impact** is en de gehele organisatie er sterker en/of efficiënter van wordt.

- **O&O-onderzoek: Hoe kan je impact van professionalisering voor leraren in kaart brengen?**

Het departement onderwijs gaf opdracht aan de vakgroep Onderwijskunde van de UGent om een kader te ontwikkelen om het transfereffect (mate waarin theorie uit een vorming een verbetering van de klaspraktijk betekent) van zogenaamde *professionaliserings-initiatieven* (een verzamelnaam voor nascholing, begeleiding, opleiding, vorming...) te verzamelen en een overzicht te maken van methodieken en meetinstrumenten om zo'n transfereffect te meten. Dat resulteerde in een stevige praktijkbijdrage die je kan gebruiken in je aanvangs- en nascholingsbeleid. Je vindt [hier](#) het onderzoek.

- **SMART-doelen formuleren**

Het SMART-principe wil mensen helpen om haalbare doelen te formuleren die passen in een breder actieplan. Je denkt hierbij na wat je precies gaat doen (**specifiek**), hoeveel keer je iets gaat doen (**meetbaar**), of er een draagvlak is voor je doel (**acceptabel**), wat de mogelijkheid is dat je je doel bereikt (**realistisch**) en wanneer je doel precies bereikt is (**tijdgebonden**).

- **Single, double en triple loop leren**

Dit model van Argyris en Schön helpt je nadenken over **diepgaand leren** om zo tot **duurzame gedragsveranderingen** te komen met **impact op de omgeving**. Het helpt je inzien wat de samenhang is tussen wat je doet (single loop leren), hoe je iets doet (double loop leren) en waarom je iets doet (triple loop leren). Er is een duidelijke link met het ijsbergmodel van McClelland en de gouden cirkel van Simon Sinek. Een sterk, praktisch en dun boek hierover is *Lerende netwerken in perspectief* van Carine Drijkoningen.

